

VOGELTREK LANGS DE HOLLANDSCHE KUST.

Waarnemingen meegedeeld

DOOR

G. A. BROUWER EN JAN VERWEY.

E zijn met de Redactie overeengekomen enkele, door verschillende waarnemers gemaakte en ons toevertrouwde notities, die betrekking hebben op den *Vogeltrek langs de Hollandsche kust*, in een reeks opeenvolgende nummers van »De Levende Natuur« te publiceeren. Ze openen met 20 Februari 1919 en vormen als zoodanig een vervolg op de gegevens, gepubliceerd in »Waarnemingen van het Trekstation Noordwijk aan Zee« (Ardea, Jaargang VIII, aflevering 1). In dit laatste verslag, dat we in het vervolg als »Trekstationverslag« zullen aanhalen, wezen we er reeds op, dat de waarnemingen gebrekkig waren en we kunnen er aan toevoegen, dat ze dit voorloopig zullen blijven, ook al zou geregeld worden waargenomen: »allereerst door het ontbreken van een vuurtoren te Noordwijk aan Zee, waardoor 's nachts uitsluitend op de enkele, ons bereikende (en ons bekende) geluiden kon worden afgegaan; gebrekkig bovendien doordat wij onze vogels onvoldoende kennen«. Wat het eerste punt betreft, zullen we in de loop van onze mededeelingen meermalen gelegenheid hebben aan te toonen, dat de nachttrekkers voornamelijk dáár roepen, waar ze sterke lichtbronnen passeeren (dus vuurtorens, groote steden, enz.) en daarom stellen we het zeer op prijs, dat we gebruik mogen maken van enkele waarnemingen uit Den Haag en Haarlem.

Waar ons dit mogelijk schijnt, zullen we de splitsing der waargenomen vogels handhaven, zooals we deze in het Trekstationverslag invoerden:

Genoteerd wil zeggen, dat de hier onder genoemde vogels ons den indruk gaven door te komen: »trekkende«. Bovendien hebben we dezen trek gesplitst in trekkers over land en trekkers over zee.

Aan binnenduinrand geeft de soorten die zich aan den binnenduinrand ophielden, hetzij als toevende nacht- of als niet-»trekkende« dagtrekkers¹⁾.

Duinen geeft de soorten, die zich daar ophielden onder dezelfde omstandigheden als boven.

Aan zee geeft de soorten, aan, op of boven zee rustend, jagend of voedselzoekend waargenomen, dus o.i. niet doorkomend als zuivere trekkers.

Intusschen hebben we overal getracht deze splitsing niet hinderlijk te maken door doode opsomming, doch ze zooveel mogelijk ongemerkt toegepast.

De waarnemingen met * aangeduid, zijn gedaan in de duinstreek bij Haarlem (vanaf de scheiding van Noord- en Zuid-Holland tot IJmuiden).

De waarnemingen voorzien van **, zijn gedaan in Den Haag, Wassenaar of Scheveningen.

De overige gegevens zijn (hoofdzakelijk door onszelf) te Noordwijk aan Zee verzameld (gemeenten Noordwijk en Noordwijkerhout) en voor de plaatselijke namen hierbij gebruikt, verwijzen we naar de kaart.

Ieder waarnemer is verantwoordelijk voor zijn eigen gegevens en *eveneens voor de wijze waarop zijn gegevens hierin zijn opgenomen*; bovendien zullen we waarnemingen welke ons, waardoor ook, tenslotte nog onbetrouwbaar voorkomen, opgeven met een noot welke naar een? verwijst.

¹⁾ Het is misschien niet overbodig er nog op te wijzen, dat de »eigen vogels«, d.w.z. de broedvogels, die in het behandelde terrein thuishooren, angstvallig precies buiten beschouwing zijn gelaten. Ieder waarnemer is in dit opzicht verantwoordelijk voor zijn eigen opgaven.

De waarnemers, wier notities in dit overzicht opgenomen zijn, zijn de heeren:

G. A. Brouwer, Noordwijk aan Zee; J. Drijver, Santpoort; L. van 't Sant, Alkmaar; Jan P. Strijbos, Haarlem; G. Traanberg, Haarlem; Jan Verwey, Noordwijk aan Zee; R. IJzerman, Den Haag.

De nomenclatuur, in deze publicaties gebruikt, is volgens de lijst van Nederlandsche vogels door Dr. E. D. van Oort in »Notes from the Leyden Museum«, XXX, 1908-'09, pag. 129. We voegen hier direct aan toe, dat we over nomenclatuur nog geen eigen oordeel hebben.

We openen dus met 20 Februari¹⁾ en vestigen er ten overvloede nog de aandacht op, dat de vogels vanaf dezen datum doorkomen in noordelijke tot oostelijke richtingen, op weg naar hun broedplaatsen noordelijk tot oostelijk van ons gelegen.

20 Februari. Het weer is zacht, aanvankelijk regenachtig, later droog. 's Morgens is er sterke Spreeuwentrek ** (tusschen 7.30 en 8.— v.m. genoteerd: ± 250 , 30, 15, 25, 30) en geregeld (ook 's middags) passeeren groepjes Akkerleeuweriken. ** In het duin ** houden zich 2 Sperwers op en 1 Slechtvalk²⁾.

21 Februari geeft hetzelfde weer, maar 's middags is het zonnig en de wind is ongeveer Zuidwest.

Den heelen dag komen (vrijwel regelmatig) Akkerleeuweriken door; in het duin ** worden een Sperwer en Slechtvalk gezien.

De 22ste geeft, met hetzelfde weer, trek van Akkerleeuweriken.

25 Februari, als voor het eerst weer wordt waargenomen, is het kouder; de lucht is betrokken en de wind ongeveer Noordwest en niet zwak.

's Morgens passeert (7.30) een Spreeuwentrek **, »verscheidene honderden groot«. Aan het strand een doode Zeekoet gevonden.

De 26ste brengt zonnig weer met Zuidenwind; alleen 's avonds is het regenachtig.

Behalve 3 Corviden ** komen er enkele troepen Spreeuwen ** door, enkele Akkerleeuweriken en een groot aantal Kieviten, »trekkend over bosch en polder« (aangeteekend voor Noordwijk: ± 50 , ± 15 , ± 17 , ± 40 , ± 100 (3 troepen) en 3; voor Den Haag: 15, 18, 25 en 30).

In het duin ** houden zich 7 Boomleeuweriken op, 1 (misschien 2) Sperwers en 2 Buijzen (lichte voorwerpen).

27 Februari geeft met zacht, maar regenachtig en somber weer (wind ongeveer Noord-oost) 2 Sperwers in het duin **.

De maand Maart opent met zonnig en zacht weer en zwakken Zuidenwind. Alleen een Torenvalk ** komt door en 's avonds trekken Ganzen (*Anser spec.*) over ($\Rightarrow$ N.O.) (gehoord)³⁾.

¹⁾ Volledigheidshalve geven we hier nog den terugtrek vóór 20 Februari:

17 Januari. Enkele Akkerleeuweriken ** $\Rightarrow$ Noordoost (waarschijnlijk terugtrek).

12 Februari. 2 Akkerleeuweriken ** en 10 Spreeuwen **.

14 Februari. Een flink aantal Akkerleeuweriken en over zee sterke doortrek van Futen w.o. een klein aantal Duikers. (We maken hier geen melding van de verschillende Eendensoorten, welke in deze dagen aan zee te zien waren, daar we van deze moeilijk met zekerheid kunnen zeggen, dat ze zich op den terugtrek bevonden.)

15 Februari. Tamelijk sterke trek van Akkerleeuweriken (genoteerd: 1, enkele, 3, 1, 4, 21, 3, 5); een zeer groot aantal Futen over de heele zee verspreid. »Ongeveer voor den 3den paal liggen ze in één enorme bende. De zee is er eenvoudig gespikkeld van, en ik tel er 340« (aantal, daar aanwezig, op 400—450 stuks geschat). Enkele Duikers.

18 Februari. 2 Kieviten ** in den polder.

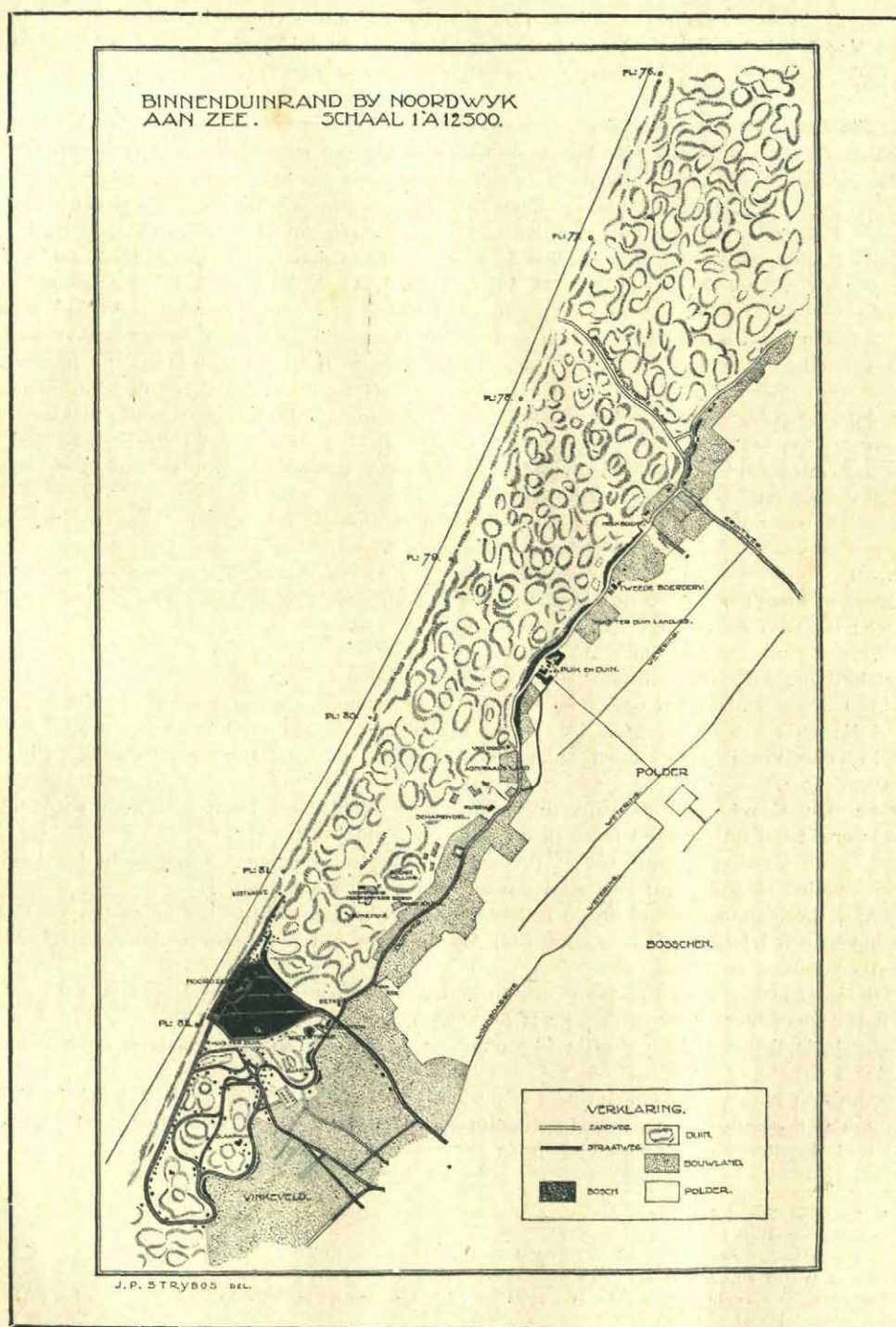
19 Februari. Meerdere Akkerleeuweriken schuin uit zee komend en verdwijnend in oostelijke tot noordoostelijke richting, 1 Torenvalk, het strand af $\Rightarrow$ N.O.

²⁾ Het is evengoed mogelijk dat zich onder de hier volgende Slechtvalken en Sperwers overwintelaars als doortrekkers bevinden.

³⁾ We kennen het geluid van de Brandgans niet, doch laten deze in dergelijke gevallen buiten beschouwing wegens haar betrekkelijke zeldzaamheid.

VOGELTREK LANGS DE HOLLANDSCHE KUST.

217

Ook wordt de eerste Ooievaar (Alkmaar) gezien, langzaam overvliegend in noordelijke richting.

2 Maart is het vrij donker weer met tamelijk krachtigen Zuidenwind. Behalve Akkerleeuweriken, die den heelen dag doorkomen, passeert ook Boomleeuwerik (gehoord). De 2de Ooievaar * wordt gemeld (T. Traanberg).

De 3de Maart brengt afwisseling. Het weer is zacht, het is betrokken en de wind is tamelijk krachtig en Zuidzuidwest. De dag opent met een welkom bericht: sterke trek van Roeken (uit Engeland), overkomend in oostelijke richting. »Telkens groote troepen, druk cirkelend boven duin en wei, langzaam afzakkend in pal Oostelijke richting«. De volgende troepen worden genoteerd als ze bij het Trekstation en Eethuis overkomen: ruim 80, 6, ruim 100, ± 30 , 10, ± 40 , 3 en een enkeling, en bovendien wordt een deel der vogels in den kijker opgevangen, aankomend van ver over zee: 7, een enkele, 29, 43, 7, 2, 20, 1, 43, 4, 25, 5 en 6. Bij den troep van 29 duurde het $2\frac{1}{2}$ en bij het voorwerp dat als enkeling arriveerde 4 minuten en 20 seconden eer het aan land was, nadat het in den kijker (Argus: $8\times$) ver op zee gevonden was. De dieren trokken laag over het water, stegen naarmate ze het land bereikten¹⁾ en beschreven daarna hun cirkels boven polder en bouwland. Volgens onze notities (zie Trekstationverslag pag. 68) legden Corviden gemiddeld 30—35 K.M. per uur af (deze vlogen stellig niet meer dan 30) en die enkeling zou dus gevonden zijn, terwijl hij zich op hoogstens $2\frac{1}{3}$ K.M. afstand van den met gewapend oog turenden waarnemer bevond. Gewoonlijk wordt de afstand, waarop een dier voor ons oog nog juist zichtbaar is, o.i. te hoog geschat.

Het is ook interessant na te gaan hoe laat deze Roeken de Engelsche kust zouden hebben vaarwel gezegd. Naar onze berekeningen zouden ze voor den overtocht (Trekstationverslag pag. 57) op onze breedte (Lowestoft-Noordwijk: 185 K.M.) 5-6 uur gebruiken en dus zijn vertrokken tusschen 3 en 5 uur 's morgens. Waarschijnlijk lijkt ons, dat ze zich reeds eerder op weg begaven en in Engeland al een zekeren afstand over land aflegden.

Verder passeert een aantal Akkerleeuweriken, waarschijnlijk een klein aantal Graspiepers («het lijkt me dat enkele Graspiepers trokken») en over zee 3 Ganzen (?).

Aan het strand waren ongeveer 70 Drieteenstrandloopers en op zee enkele Futen.

4 Maart is het weer regenachtig en de tamelijk krachtige wind is ongeveer Zuid.

1 Bonte kraai passeert en ruim 80 Kieviten; een aantal Dodaars-doortrekkers bevolkt de Oranjekom.*

De 5de Maart geeft aanvankelijk zonnig weer, doch later wordt het weer regenachtig. Het is erg zacht en de wind is zwak en ongeveer Zuidwest.

2 Bonte kraaien komen over; 4 Roeken; 3 Akkerleeuweriken (uit zee recht het land in); waarschijnlijk Graspiepers; veel Kieviten en over zee 3 Rotganzen (?).

Aan de binnenduinrand op de bollenlandjes een of meer Witte Kwikstaarten (de eerste; bovendien een bij Leiden en de eerste bij Alkmaar) en aan zee de eerste Scholekster²⁾, enkele Roodkeelduikers en Futen.

6 Maart brengt eindelijk ommekeer in den wind, die nu ongeveer Noord is. Aanvankelijk is het regenachtig, later droog. Er is (over zee) sterke doortrek van Eenden, waarschijnlijk grootendeels Toppers, doch slechts 18 stuks worden met zekerheid als zoodanig geïdentificeerd; verder 4 Groote Zeeëenden (?) en ook een Fuut³⁾.

Aan den binnenduinrand (en in den polder) houdt zich een troep van 37 Bonte Kraaien op, een aantal Spreeuwen, ongeveer 15 Ringmusschen, 2 Witte Kwikstaarten; verder 1 Slechtvalk, vrij veel Kieviten en 1 Goudplevier (?). In het weiland ligt een doode Wulp.

¹⁾ Ze gaven daarbij den indruk, dat ze zich van ver over zee positief naar hooge gebouwen richtten. Zoo arriveerden de meesten voor »Huis ter Duin«.

²⁾ Het laatste voorwerp werd gezien (→ Zuidwest) op 14 Februari '19.

³⁾ Het is nog de vraag of een in de goede richting passeerende Fuut werkelijk »trekkende« wordt waargenomen; de dieren kunnen zich om velelei redenen verplaatsen (vgl. Spreeuwen, Piepers, e.d.). Ook bij Zeeëenden en Duikers komt deze moeilijkheid zeer veel voor.

Aan zee zijn 3 Scholeksters, 26 Drieteenstrandloopers en 1 wilde Eend (♂). »Meen ook een enkelen Duiker te zien«.

Den *volgenden dag* is het zeer slecht weer, met aldoor regen en krachtige ongeveer Westelijke winden. Er is geen trek en aan zee scharrelen enkel 12 Drieteenstrandloopers.

9 *Maart* is het zacht, maar betrokken; vochtig met vrij zwakken, ongeveer Noordwestenwind.

Er is terugtrek van Bonte Kraaien (Noordwijk: totaal 10—15, »vrij hoog door de lucht«; Den Haag: »kleine troepjes Bonte Kraaien »→ Noordoost«) en er komen 6 Kramsvogels door en 1 Sperwer; 's avonds Scholekster (gehoord) en bovendien vandaag ongeveer 160 Ganzen * (*Anser spec.*). In het duin * (aan de kanalen)¹⁾ 4 Witte Kwikstaart-doortrekkers.

De 10de *Maart* is het zacht weer, licht betrokken, later zelfs regenachtig; de wind is niet sterk en West tot Zuidwest.

Er komen 6 Roeken over (uit zee »→ Oost) »Bovendien hoor ik 2 maal exemplaren overkomen (ver weg), zonder ze te zien.« Verder 5 Kramsvogels.**

11 *Maart* is het betrokken tot buig, aanvankelijk vrij krachtige Westzuidwestenwind, die 's avonds ligt, dan zeer zacht. 's Avonds wordt er doortrek * genoteerd van Tureluurs en Wulpen; een Slechtvalk houdt zich op rond den toren van het Vredespaleis.

De 12de *Maart* brengt nieuws. Het weer is zacht, afwisselend zonnig en buig en de wind is West of Zuidwest.

De binnenduintrand is plotseling zijn wandeling waard: vooraan in het duin is een Tapuit ♂ bezig, terwijl de eerste Tureluurs den polder verlevendigen; een Belflijster (♂) scharrelt in het weiland tusschen Van Roon en Puiken Duin, waar een Groote gele Kwikstaart den dag passeert en een of meer Goudhaantjes met een Tjiftjaf het hout afwerken; 2 Rouwkwikstaarten zoeken in gezelschap van enkele Witte, op de Huis ter Duin-landjes naar voedsel.

Aan zee 4 Wulpen (»→Zuidwest), verscheidene Kokmeeuwen met reeds geheel uitgekleurde koppen en enkele Zwarte Zeeëenden.

13 *Maart* is het minder zacht, afwisselend zonnig en bewolkt, de wind is West.

's Morgens komen ongeveer 30 Spreeuwen door; in het duin** 1 Slechtvalk en in den polder een »Spreeuwenwolke«.

Den 15den *Maart* is het zachter, maar 's avonds is het weer frisch; opklarend; wind ongeveer Noord.

In het duin* houden zich bij de Oranjekom 50-60 Scholeksters, 4 Meerkoeten en 2 Dodaarsen op.

19 *Maart* wordt weer beter waargenomen²⁾ Het is vrij koud, afwisselend zonnig en bewolkt, de wind is Zuid of Zuidwest. Er komen 20 Roeken over (»→ Oost), aan de binnenduintrand wordt (bij Puiken Duin) een Sperwer opgejaagd met prooi. Aan zee een flink aantal Scholeksters (60—70 niet ver van het dorp), enkele Zwarte Zeeëenden (ver uit de kust) en 1 Roodkeel (?) duiker. Aangespoeld 1 vleugel van Spreeuw, 1 Meerkoet, 1 Funt.

[We vestigen hier tevens de aandacht op enkele waarnemingen, die, hoewel in het Oosten van ons land verricht, hier thuishooren. Tusschen 21 en 26 Februari en opnieuw van 13 tot 19 *Maart* namen we waar op het landgoed »Duno« bij Doorwerth, een der allermooiste uitkijken voor het noteeren van den trek der vogels, welke, den Rijn langs, het binnenland ingaan.

22 Februari was er (stroomopwaarts dus) sterke Roekentrek (genoteerd: »5, 4—6, 20, 6, 4, 4, 4 en nog 'n bende troepen meer, die ik geen van alle heb opgeteekend«). 23 Februari weer enkele Roeken [o.a. 9, 2, 2 en 4 Corviden (spec?)]].

14 *Maart* 7 stuks, 15 *Maart* meerdere (o.a. 19, 26, 11).

Wij zijn er van overtuigd, dat dit vogels zijn, welke in Noordwijk genoteerd worden »land in »→ Oost« (afkomstig uit Engeland) en nemen ze daarom hier op. Het lijkt ons niet over-

¹⁾ We zullen de kanalen der Amsterdamsche Duinwaterleiding achter Ruigen (hoek, de Zilk), Vogelenzang enz. kortweg opgeven als »de kanalen« of »de leiding«.

²⁾ Van 13 tot 19 *Maart* werd te Noordwijk aan Zee niet waargenomen.

bodig, in verband met bovenstaande waarnemingen en de voorstelling van enkele onzer lezers betreffende het overwinteren van de Roeken in Ierland, eens de aandacht te vestigen op deze uitspraak van Eagle Clarke: »The Irish movements are chiefly irregular and unimportant, and Ireland is not¹⁾ resorted to by the continental visitors for winterquarters.« (Vide »British Birds« Vol I, page 255)].

(Wordt vervolgd).

¹⁾ Cursiveering van ons.

NASCHRIFT: De heer J. Drijver zond ons enkele gegevens, toen de copie reeds verzonden was, zoodat ze tot onze spijt niet meer opgenomen konden worden:

23 Februari — Trek van Kieviten *.

5 Maart — Trek van Kieviten *; »eerste« Ooievaar (Bloemendaal).

6 Maart — 2 Ooievaars (Bloemendaal).

9 Maart — Trek van Kneutjes.

10 Maart en 11 Maart — Telkens enkele Wulpen.

15 Maart — Tiftjaf gehoord te Santpoort.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Schrikkleuren. — De Zebra-rups van den Jacobsvlinder is een bekend voorbeeld van schrik- of waarschuwingskleuren en zijn onsmakelijkheid is zoo groot, dat de vogels hem met rust laten. Hetzelfde wordt beweerd van de rups van de Harlekijn of Bonten Bessenvlinder (*Abraxas grossulariata*). De bekende Engelsche onderzoeker Walter E. Collinge deelt echter mede (Nature 24 Juli 1919) dat hij zoowel imagines als rupsen van dezen vlinder, maar vooral rupsen, aantrot in de maag van zanglijster, groote lijster, merel, koolmees, grasmusch, huis-musch, geelgors en koekoek; in 1918 op zeven achtereenvolgende dagen zeer veel bij zanglijster en groote lijster. Die zanglijsters voerden er haar jongen mee, maar op een goeden dag hielden ze daar opeens mee op. Collinge onderzocht de bessenstruiken, maar vond er nog een menigte rupsen, waarvan hij er een veertigtal meenam om te kweken. Al deze rupsen bleken geïnfecteerd te zijn door sluipwespen en er kwam er niet een tot ontwikkeling. Collinge vermoedt nu, dat de zanglijsters de met sluipwespenlarven bezette rupsen niet wilden hebben. Dit is een zeer gewichtige zaak, die nader onderzoek vergt. Blijkt Collinge's veronderstelling juist, dan vervalt de aloude strijdvraag, in hoeverre de vogels minder nuttig zouden zijn, doordat ze tegelijk met de rupsen ook de nuttige sluipwespen verdelgen. We hopen hier meer van te hooren. T.

De Vogels en de Bessenspanner. — In een volgend nummer van Natura krijgen we al dadelijk opmerkingen van Edward R. Spijker uit Oxford. Deze wijst er op, dat nood leert bidden en dat de vogels in tijden van gebrek nog al eens gevaarlijke en onsmakelijke insecten eten. Hij veronderstelt daarom, dat die lijsters van Collinge ophielden met het eten van de *Abraxas*-rupsen, omdat ze ergens anders een smakelijker voedsel in voldoende voorraad hadden aangetroffen. Ook betwijfelt hij het, of de lijsters wel aan een rups zouden kunnen zien, of hij met sluipwespeieren of larven is bezet. Er moet dus nog eens degelijk op gelet worden en zoo mogelijk geëxperimenteerd: een heel aardig en dankbaar stukje werk voor een ornithologisch station.

Spijker vertelt nog een aardige bijzonderheid van de schildvinken. Als de linde bloeit, dan komen bijen, hommels en wespen in menigte op den honing af en zuigen zich zoo vol, dat ze niet goed meer in staat zijn om te steken. Dan hebben de vinken hier en daar ontdekt en die komen dan er op af, vangen al dat stekende goedje, pikken het achterlijsend met den angel van hun prooi af en verzwelgen de rest. Een paar jongen, die met hun ouders den boom bezochten, durfden zelf geen bijen of wespen vangen, maar aten ze wel op, wanneer de ouden ze eerst ontwapend hadden. Noteer dit eens voor 't volgend jaar, als weer de linde bloeit; ook bij honingdauw-boomen moet zoo iets wel kunnen voorvallen. T.